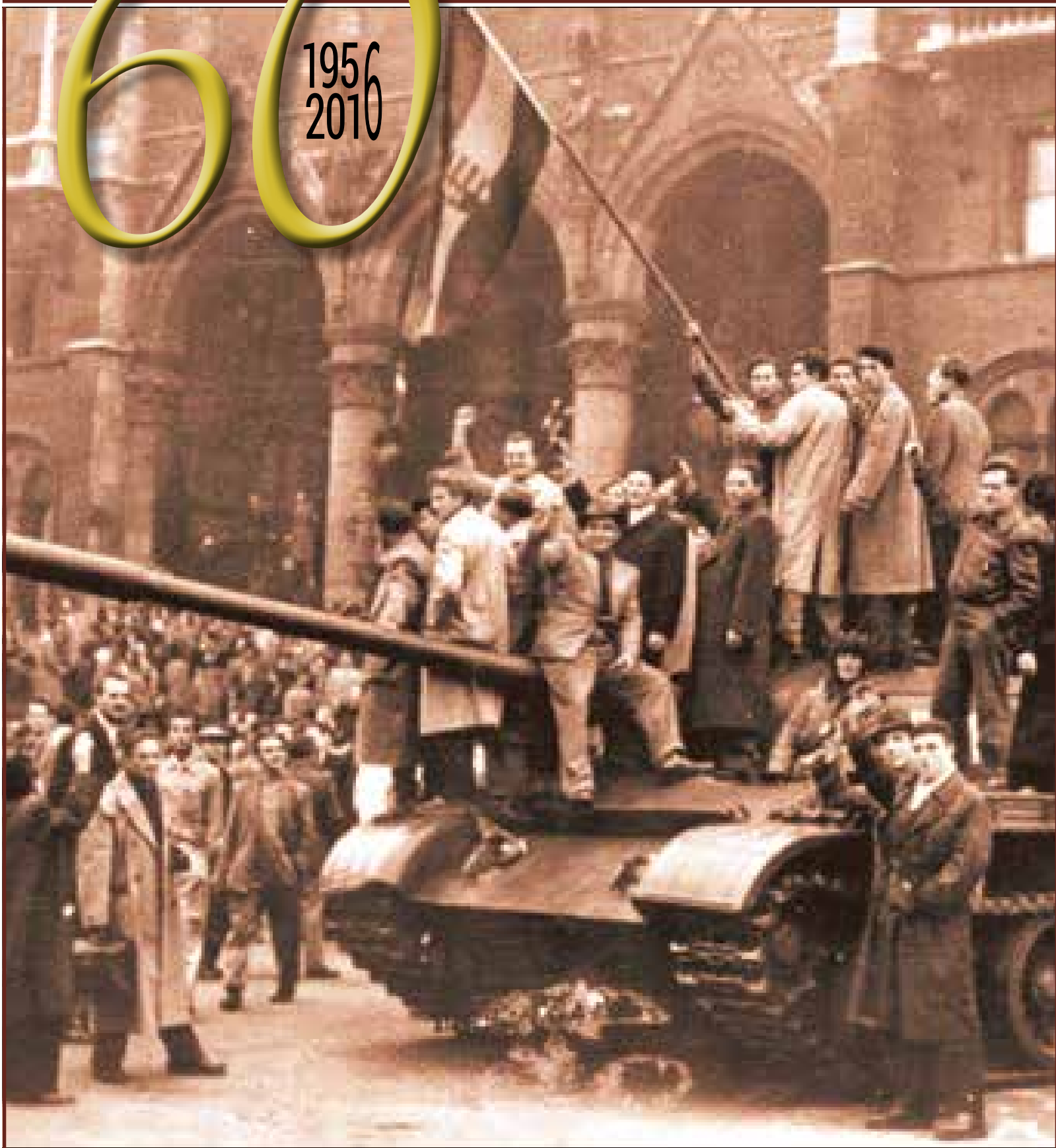

Az ÉLETKépek magazin ünnepi évfordulós melléklete

ötvenhat

Beszédes külvárosi szobrok

Az 1956-os forradalomról László Tamás országgyűlési képviselő tíz évvel ezelőtt elismerésre méltó dokumentumanyagot gyűjtött össze a kerületi lakosok segítségével. Fotósorozatok, korabeli hírlapok, magnószalagra rögzített személyes történetek tanúskodnak arról, miként élték meg a lakosok városrészünkben a szabadságharcot. A rákospalotai 1956-os emlékmű és emlékfásor környezetében pedig újabb szobrokat avatnak fel a napokban, többek között erről is beszélgettünk a képviselővel.

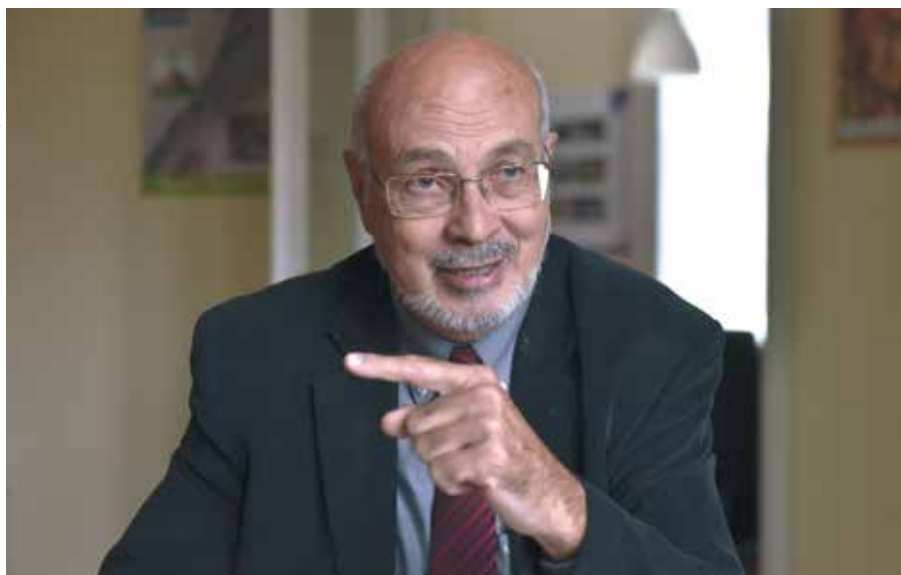
– Milyen személyes emlékei vannak az 1956-os időkből?

– 1956-ban hatéves voltam, házunk légópincéjében húzódtunk meg, ahol sokan, sokféleképpen élték át a szabadságharc pillanatait. Mi, gyerekek nem igazán értettük a felnőtteket, akik izgatottan beszéltek. Édesanyám aggodalmát éreztük csak, aki könyörgött a papámnak, hogy ne menjen kiscsapatot alapítani. Átéltük, hogy a házunkból többen elhagyták az országot, azonban szüleim a megaláztatások ellenére nem ezt az utat választották, nem akartak diszidálni. A gyerekkori villanások csak később, a rendszerváltozáskor körvonalazódtak, de folyamatosan éltem 1956-ot, hiszen éreztem, hogy ez egy rendkívüli ügy. Nekünk mindig forradalom és szabadságharc volt, azok a napok a családban iránymutatóként éltek tovább. Vannak alkalmak, amikor egyszer csak minden összeáll, egy hihetetlen méretű fellángolás, melynek gyökerei mesterségesen nem létrehozhatók. Nekem ezt jelenti 1956. Az pedig, hogy mennyire égető, érinthetetlen téma ma is, jól érzékelhető, hiszen néha érthetetlen indulatokat gerjeszt.

– Politikusként, közszereplőként miként tudta gondolni a forradalom emlékét?

– A szabadságharc 50. évfordulójára Külvárosi 1956 – A lyukas emlékezet címmel a kerület mindhárom városrészében élők emlékeiből nagyobb kiállítást rendeztünk a kerületben, mint amit az akkori hatalom létre tudott itt hozni.

FOTÓ: XY MÉDIA, NAGY BOTOND

Ünnepi beszédem 2006-ban haragosra sikeredt, ma sem tudok indulat nélkül beszélni erről. A kiállításunk feliratát ugyanis másnap reggelre valakik levágták, elvitték, újrafestették, és két, azóta kivágott fára erősítettük, azt nem tudták letépni, csak a szél cibálta szét. Az ünnepésre a Széchenyi téren, a szocialisták által emelt obeliszkkal szemben lévő fát jelöltük ki, melyet a Foglyul Ejtett Demokrácia Fájának kereszteltünk, mivel az egy rozsdás villanyoszlopba beleműt fa. Márai Sándor Mennyből az angyal című versének soraival együtt a fa ágaira felaggattuk annak a 400 embernek a nevét, akik Budapesten haltak meg, de nem tudjuk, hova temették őket. Ezenkívül még 44 név került fel a fára, azok emlékére, akiket a városrészünkben ért a halál.

– Miért érezte fontosnak egy modern, új 1956-os emlékmű létrehozását?

– 1956 általános és helyi megítélése társadalmi, politikai szempontból a legerőteljesebb vízvonalasító a szocialista értékrend és a keresztény-polgári értékrend között. Ezt a határvonalat kívánja erősíteni a 2012-ben felavatott 1956-os emlékmű. A helyi képviselő-testület 2011-ben írt ki szobrászati tervpályázatot, amelynek első díjas terve, Harmath István szobrászművész és Jakab Csaba építész alkotása valósult meg. Címe, Lobogás, amely a forradalom kezdeti eufóriáját, győzelmét, ugyanakkor az akkori és későbbi szenvedést egyaránt kifejezi. A mű egy emberalakokból összeálló hatalmas, középpontú lyukas lobogó. A rohanó embercsoport hat méter magas vasbeton obeliszken, szinte lábujjhegyen áll. A szobor a Széchenyi téri templom mellett, a hatalmas torony és a mellékhajó között magasodik az ég felé, így a nap átsüt a lobogón. Ez egy új és a forradalom eszmeiségét tökéletesen kifejező szobrászi gondolat. A stilizált emberalakok az itteni hősök, áldozatok emlékét hirdetik maradandóan.

FOTÓ: XY MÉDIA, VARGOSZ

– Milyen üzenetet közvetít a rákospalotai emlékpark?

– Külvárosban nem könnyű az emlékezetet valós átél ünnepé tenni, ezért fogalmazódott meg a Magyarok Nagyasszonya templom melletti szoborpark, melynek alkotásai szembesítik a kerületi lakosokat, hogy milyen hatást váltott ki a világban 1956. A parkban a nagyvilág 1956 vonatkozásában jelentős alakjainak állítunk emléket, a már látható Albert Camus francia író t ábrázoló szobor mellett Hannah Arendt zsidó származású amerikai filozófus-író szobrát Diénes Attila Munkácsy-díjas szobrászművész készítette, melyet október 20-án adunk át a forradalom és szabadságharc 60. évfordulója alkalmából. A XX. század egyik legnagyobb hatású gondolkodója párhuzamot vont az 1789-es francia forradalom és az 1956-os magyar forradalom között. Megállapította, hogy „a magyar forradalom túl lép a francia forradalmon, mert egyetlen szakaszában sem jelennek meg a szociális követelések, viszont az egész forradalmi időszakra jellemző a szabadsághoz való feltétel nélküli ragaszkodás”. Mindemellett Zbigniew Herbert lengyel költőről Pogány Gábor Benő szobrászművész készített mellszobra is méltó helyet kap a sorban.

Közvetlenül a forradalom leverésének napján, késő ősszel született a lengyel költő Magyaroknak című verse. A szobor talapzatára a vers kezdő sorai kerülnek, egyik oldalán magyarul, másikon lengyelül. Ezenkívül remélhetőleg hamarosan megtalálható lesz Krishna Menon indiai államférfi képmása is, aki ENSZ-nagyköveti tisztséget töltött be, és azonnal az 1956-os forradalom mellé állt. Ezzel a négy alkotással, mint egy kaleidoszkóp, olyan fénytörést és együttthást szeretnénk kifejezni, amely összerakva magasabb értelmet hordozhat az itt élők szabadságharcról alkotott szemléletében.

(bi)

Objektívvel lopott valóság

Az 1956. október 23-ai eseményeket követően, november 4-én a visszatérő orosz csapatok leverték a forradalmat. Ezt követően a Kádár János vezette új rezsim nemcsak sortűzeket rendelt el, hanem börtönöket és siralomházakat megtöltő koncepciós pereket indított a forradalmárok vagy a velük szimpatizálók ellen. A kommunisták a megtorlások során igyekeztek eltüntetni az '56-os forradalom nyomait. Ezért számít ma igen nagy kincsnek minden dokumentum, felvétel vagy fotó, amely az akkori eseményeket idézi. Szigeti Tibor XV. kerületi lakosként egy ballonkabátjába rejtett fényképezőgéppel fotózta a forradalom belvárosi eseményeit. A bátor amatőr fotós 2016. március 21-én hunyt el, így özvegyével, Szigeti Évával beszélgettünk az akkori eseményekről, és arról, hogyan vészelték át a fényképek az elmúlt évtizedeket.

– Ön is és férje is vallásos, értelmiségi családból származtak. Nem mondhatnánk, hogy a rendszer kegyeltjei voltak. Ebből adódóan emlékszik számonkérésekre?

– Volt egy eset, 1961. február 17-én éjjel 11-kor megállt egy fekete kocsi. Két fegyveres fiatalember szállt ki. Államellenes összeesküvés címén jöttek házkutatást tartani. A férjem nem tiltakozott, egy kikötése volt, legyen jelen két tanú.

– Miért kellett a tanúk?

– Azért, mert a bátyját, Szigeti Istvánt koholt vádakkal akkor már elítélték. Esztergomban tanult teológiát. Egy házkutatás során kiterelték a kispapokat az udvarra, és fegyvereket, valutát dugtak el náluk, amit persze aztán meg is találtak. A férjem testvére 4 évet ült. Törte a követ Recsken, Tatabányán, az orosz lányi szénbányában. Sokszor küldte haza a véres ruhákat mosni. Mindezt államellenes összeesküvés címén.

– Kanyarodjunk vissza az önök házkutatásához. Volt bármi rejtegetnivalójuk, ami miatt félniük kellett?

– Igen, volt. A férjem – akkor még erről nem mesélt nekem – '56-ban nagyon sok fotót készített. A ballonkabátja alá rejtette a fotómasináját, kivágott egy kis lyukat, és

onnan fotózta a borzalmas dolgokat. Aztán a filmet egy kazettába tette, és a tyűkretrebe rejtette el. Ezt megtalálták. Sok mindent összepakoltak, felforgattak, 24 órás házkutatás volt.

– Mi volt a konkrét oka a házkutatásnak?

– Megtudták, hogy a férjem a Keresztény Ifjúsági Mozgalom tagja. Úgy gondolta az akkori rendszer, hogy államellenes szervezkedés zajlik a háttérben. De abszolút nem politizáltak. Nos, ezeknek a fiataloknak a nevét akarták. Nekem volt egy határidőnaplóm. Abba felírtam a neveket, elérhetőségeket. Míg tartott a kutatás, kikéredzkedtem WC-re, ott összetéptem és lehúztam.

– Mi lett a fotókkal?

– Mindent, amit fontosnak tartottak összezsomagoltak dobozokba. Ezeket a dobozokat szépen viaszpecséttel lepecsételték. Jenci – a családban így hívtuk a férjemet – figyelte, hogy melyik dobozba teszik a képeket. De annyi lett a végén, hogy nem tudták egyszerre elvinni. Amikor elmentek az első körrel, akkor a férjem kiállított az utcára, hogy figyeljem, mikor jönnek vissza. Ő addig visszavette a képeket a lepecsételt dobozból, és elrejtette. Fantasztikusan csinálta, nem vettek észre semmit.

– A férje hogyan úszta meg a számonkérést?

– Úgy, hogy hiába próbálták rábizonyítani az államellenes összeesküvést, nem volt bizonyítékuk. Ha megtalálják a fényképanyagot, az biztos, hogy lecsukják.

– A párja mesélt bármit is arról a napról, akár az események soráról, akár az érzésről?

– Kapott egy comblövést, de ez nem állította meg. Nagyon lelkes volt. A hazafias öntudat, ami a társaságot körülengte megállíthatatlan volt. Jött a Gerő-féle rádióbeszéd, amiben gyakorlatilag hadat üzent a forradalmároknak. Hihetetlen érzelmeket váltott ki az akkori ifjúból.

– Egészen fantasztikus képsorozatot tudott lopva elkészíteni Szigeti Tibor. Volt kedvenc képe?

– Az utcán heverő halottak mellett pénzgyűjtő dobozokat állítottak fel. A hozzátartozóknak lehetett bele pénzt dobni. A nyílt utcán gyűjtötték a magára hagyott dobozokban a forintokat, és nem nyúlt hozzá senki. Nem lopták el. Nos, ez a hihetetlen hazafias lojalitás megdöbbentette, hogy ilyen is van.

– Mikor kerültek elő a fiók mélyéről ezek a fotók?

– 2006-ban meghirdette a kerület a „Lyukas emlékezet” kiállítást, ahová olyan tárgyi emlékeket vártak, amelyek a forradalomhoz köthetők. László Tamás akkor keresett fel bennünket és az én Jencimnek volt bőven anyaga, sőt lyukas zászlónk is volt. Még a Sztálin-szobor babérkoszorújából is volt egy kis darab. Ezeket akkor mind kiállították.

Cs. R.

Szigeti Tibor 2014-ben megkapta a kerületi 1956. október 23. Díjat. Az elismerést minden évben olyan kerülethez köthető személyek kaphatják meg, akik az 1956-os forradalom és szabadságharc eszmeiségének ébrentartásában, erősítésében, helyi történetek kutatásában, publikálásában közreműködtek.

FORRÁS: SZIGETI TIBOR FOTÓALBUMA ÉS LÁSZLÓ TAMÁS

„A múlt megvallásának legtisztább és legőszintébb forrása az emlékezet.”

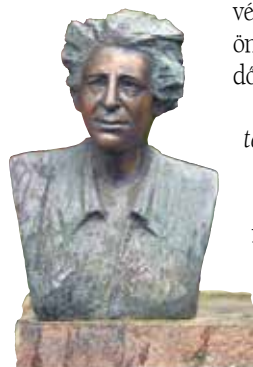

Nagy Imre (jobbra) az utcán beszélget

„A padlás is szobrokkal van tele”

Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója tiszteletére új köztéri szobrokkal gazdagodik területünk. Hannah Arendt zsidó származású amerikai filozófus-író szobrát, amely a Magyarok Nagyasszonya főplébániatemplom oldalában található 1956-os emlékmű melletti szoborparkban, Albert Camus szobra mellett kap helyet, Diénes Attila Munkácsy Mihály-díjas szobrászművész készíti.

– Honnan szerzett tudomást az önkormányzat pályázatáról?

– Meghívásos pályázat volt, egy festőművész ismerősöm ajánlására keresett meg az önkormányzat a Hannah Arendtről készíten-dő bronz mellszobor elkészítésére.

– Milyen kutatómunka előzi meg az alkotás folyamatát?

– Kaptam fényképet a filozófusról, de természetesen az interneten is utánanézttem munkásságának.

– Mennyi időbe telik egy ilyen műalkotás elkészítése?

– Ez művészenként változik, ki milyen tempóban dolgozik. Nekem öntödém is van, így magam tudom önteni a szobraimat, ami gyorsítja a folyamatot. Ezt a szobrot három hónap alatt készítettem el. Egy szobor elkészítésének ideje attól is függ, ki mennyire ismeri a szakmát. Mivel óvodás koromtól szobrázok, művészeti iskolába jártam és egyfolytában képezem ma-

FOTÓ: XV MÉDIA, NAGY BOTOND

gam, mondhatom, hogy ismerem. Az elmúlt évtizedekben rengeteg szobrom készült, a padlás is tele van velük.

– Melyek a kedvenc anyagai?

– A fa, a kő és a bronz.

– Melyek pályafutásának fontosabb állomásai?

– 1968-ban végeztem a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Egyetemen szobrász szakon. 1970-től tagja vagyok a Romániai Képzőművészeti Szövetségnek, 1980-tól pedig alapító tagja voltam az 1984-ig működött Marosvásárhelyi Műhelynek, a MAMŰ-nek, 1988-tól élek Magyarországon. Tagja vagyok a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, több mint két évtizede a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének és a Magyar Szobrász Társaságnak, 1991 óta pedig a Magyarországon újjáalakult MAMŰ Társaságnak.

– A XV. kerületben nemsokára felavatandó szobrán kívül máshol is láthatók köztéri alkotásai?

– 1975-ben az erdélyi Árkoson állították, első köztéri szobromat, a három méter magas, durva andezittömbökből álló Totem-szobrot. Az azóta eltelt több mint négy évtizedben több mint 25 köztéri szobrot, illetve emléktáblát készítettem. A legutóbbit, Kresznerics Ferenc esperes-plébános, tanár, akadémikus, szótáríró félalakos bronzszobrát idén áprilisban avatták Celldömölkön. Augusztus végétől október közepéig pedig Szentendrén, a posta előtt volt látható a több mint 6 méter magas szoborkompozícióm, amely a „Véletlen találkozás” címet kapta.

-y-a

„A szobrászat szellemi munka”

Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója alkalmából két új köztéri szoborral gazdagodik kerületünk. Pogány Gábor Benő szobrászművész Zbigniew Herbert lengyel költőről készített bronz mellszobra a Rákospalotai Magyarok Nagyasszonya főplébániatemplom oldalában található 1956-os emlékmű melletti szoborparkban kap helyet.

– Miként szerzett tudomást az önkormányzati pályázatról?

– Nagy Árpád, kerületben élő művész, aki évekig részt vett a Szolnoki Művésztelepen is megrendezett Art Camp nemzetközi művészeti szimpóziumon, ajánlott az önkormányzatnak.

– Mi az, ami megfogta ebben a megbízásban?

– Alapvetően ábrázolóművész vagyok, művészetemben fontos helyet tölt be a portrészobrászat. A középpontban az ember, illetve az állat áll, a természetközelség nélkülözhetetlen a szobrászatomban. Gyakran nyúlok a fához vagy a hajóhoz, mint szimbolikus elemekhez, és transzfigurációkat építek, miként alakul át egyik forma, egyik gondolat a másikká. Viszszatérve a portrészobrászathoz; ehhez nem kell „semmi más”, mint jól felkészült szobrásznak lenni, aki megtanulja a szobrászat alapjait. Ez, bármilyen furcsán is hangzik, nem olyan egyértelmű, hiszen ma már akár videoinstallációval is lehet diplomázni, tehát könnyen előfordulhat, hogy valaki még a kezét sem koszolja össze, és úgy szerez szobrászvégeztiséget.

– E tendencia ellen szeretnénk tenni, többek között ezért generáltam Szolnokon hat évvel ezelőtt művészeti középiskolát. Eddig két végzős évfolyama volt, amelyből két-két tanulóttal fel a Magyar Képzőművészeti Egyetem szobrász szakára. Civilben egyébként az 1902 óta működő Szolnoki Művésztelepet működtető Szolnoki Művészeti Egyesület elnöke vagyok.

– Mivel indul az alkotói folyamat egy portré elkészítésénél?

– A szobrászat elsősorban szellemi munka. Én azt vallom a szobrászatról, hogy anyagba zárt költészet, mert ha nem az, akkor a fa, a bronz vagy a kő élettelen marad. Véleményem szerint a legjobb mesterség a világon, hiszen a Teremtőt próbáljuk meg utánozni azzal, hogy az élettelen anyagból élet varázsolunk. Ezt pedig csak akkor tudjuk megtenni, ha szellemmel töltjük meg az anyagot. A portré érdekessége éppen az, hogy az ábrázolt embernek nem a személyét, hanem a szellemét ábrázoljuk.

– Természetesen először mindig próbálok felkészülni a témából, így Zbigniew Herbert-verseket olvastam, kiderítettem, hogy készült már róla portré szülővárosában, és amilyen sok fotót csak tudtam, begyűjtöttem róla. Ezeket a felvételeket megpróbáltam „összegyűzni”, hogy ne fiatalnak vagy öregnek ábrázoljam, hanem a karakterét adjam vissza. Egy közeli barátot vagy családtagot, akit évtizedek óta ismerünk, tudjuk, hogy változott külsőleg, mégis él bennünk egy egységes kép róla. Ezt az „ismerősségi” érzést kell megpróbálni megteremtőnk, amikor portrét készítünk.

– Van még máshol közterületi alkotása?

– Éppen most ért véget egy kiállítás Budapesten, ahol barátaimmal azt ünnepeltük, hogy 30 éve diplomáztunk. Ez azt jelenti, hogy

35 éve kezdtük a főiskolát. Nagy öröm volt tisztázni azt, hogy mindnyájan a szobrászat területén maradtunk, ami bizony nem általános. Az eltelt 30 év alatt a szobrászattól próbáltam fenntartani magamat és családomat, így ma már 100 fölött van a köztéri szobraim száma.

– Csak hazánkban vagy külföldön is láthatók művei?

– Külföldön is vannak. Amit én is nagyon szeretek, és sokan ismernek is, az erdélyi Kolton, a Teleki-kastély parkjában áll, ahol Petőfi Sándor a Szeptember végén című versét írta mézeshetei alatt. Egy nyugdíjas rajzpedagógus szorgalmazására készíthettem el a világ egyetlen olyan szobrát, amely együtt ábrázolja a költőt és hitvesét, Szendrey Juliát. Az alkotásba megpróbáltam belefoglalni magam a verset is, annak nagyon összetett és sokrétű üzenetével. De vannak Svájcban, Skóciában is szobraim, és vannak olyan plasztikáim, portréim, amelyek francia magángyűjtők birtokában állnak.

– Melyik munkáját szereti a legjobban?

– Egy szobrász a munkáit saját gyermekeinek érzi, így természetesen mindet szeretem. Ha ki kéne emelnem egyet, akkor az a közelmúltban készült Aba-Novák Vilmos egész alakos szobra, amelyet tavaly augusztusban Székesfehérváron egy nemzeti emlékhelyen állítottunk. Aba-Novák Vilmost a szellemi elődömnök tartom. Szolnokon mindent megteszünk azért, hogy kultuszát fenntartsuk, hiszen művészetének jelentős időszakában, a két világháború között itt alkotott. Róla eddig még nem készült köztéri szobor, holott a modern magyar egyházművészet megteremtőjeként nagyon sok köztéri munkája van.

Sz. A.

A forradalom XV. kerületi hősi halottai és áldozatai

Berebás Józsefné (38 éves)

Berta Lajosné (29 éves)

Bocsi Ferenc (32 éves)

Boldizsár Ferenc (36 éves)

Csendes Imre Ferenc (25 éves)

Ifj. Czikovszky Pál (25 éves)

Décsér József (51 éves)

Dombi Sándor (22 éves)

Elek László (24 éves)

Dr. Fazekas Pál (29 éves)

Fekete József (22 éves)

Guj József (22 éves)

Halász István

Halla Istvánné (62 éves)

Izold Pál (23 éves)

Ifj. Josvai Dénes

Kelemen Mária (29 éves)

Kiss László**

Klein Gyula* (15 éves)

Ifj. Klics József (28 éves)

Konstancin Dimitis Andre

Krajcs János* (36 éves)

Krisztov Demeter Ferenc (46 éves)

Merk László* (19 éves)

Mihály Joachim (38 éves)

Miklós Mihály (27 éves)

Morvai Gyula* (37 éves)

Nagy Ferenc* (37 éves)

Nagy József* (22 éves)

Nyitrai Károly (39 éves)

Otth Katalin (15 éves)

Prukner Géza* (17 éves)

Rudi Géza*

Salpauer János (22 éves)

Szabó Gyula*

Szabó István (49 éves)

Szalai József (16 éves)

Szűcs Szabó Béla

Takács Márton* (28 éves)

Takó Jánosné (53 éves)

Tóth Dezső* (35 éves)

Tóth János (43 éves)

Ulrik István*

Valkovszky Károly (64 éves)

Vastag Albert* (20 éves)

Weinmüller Antalné (56 éves)

Vépi Sándor (24 éves)

* Egy kézzel írott, ismeretlen eredetű listából származó információ alapján

** Szemtanú elmondása alapján

A jelöletlen adatok a Rákospalotai Köztemető főkönyvéből és egyházi nyilvántartásokból származnak.

Forrás: Lobogás című kiadvány